

1 V přítomnosti Catona Staršího kdosi chválil člověka, který se v boji odvážně a bez rozvahy vrhal do nebezpečí, a tu Cato prohlásil, že je ovšem rozdíl, zda někdo tak vysoko hodnotí statečnost či si jen málo váží života. A má pravdu. Tak v Antigonově vojsku sloužil voják chorobného vzezření a chatrného zdraví. Na královu otázku, proč je tak bledý, přiznal, že trpí tajnou chorobou. Král se ho ujal a přikázal svým lékařům, je-li ještě nějaká naděje na záchranu, aby mu věnovali všemožnou péči a nic neopomenuli. Milý voják se vyléčil, ale tatam byla jeho touha po nebezpečí a smělost, takže se i Antigonos divil té změně a vytýkal mu to. A voják se netajil příčinou, nýbrž odpověděl: „Králi, ty sám jsi zavínil, že jsem nyní zbabělý, když jsi mě zbavil útrap, pro které byl můj život bezcenný.“

Podobnou myšlenku, zdá se, vyslovil jakýsi Sybaridán o Sparťanech, že pro ně není smrt v boji hrdinským činem, protože prý se smrti jen zbavují strastiplného života. Avšak Sybaridánům, kteří tonuli v rozmařilosti a zahálce a nebyli schopni ušlechtilých vznětů a ctižádosti, se pochopitelně zdálo, že všichni, kdo se nebojí smrti, nenávidí život, kdežto Lakedaimoňanům dávala statečnost radost ze života i ze smrti, jak to ukazuje náhrobní nápis, v němž se říká, že „tito zemřeli,

*aniž žitím či smrtí se chtěli kdy ještě pyšnit,
slavně však zakončit obě jejich byl toužený cíl.“*

Vyhýbat se smrti není přece hanebné, jestliže ovšem někdo nelpí zbaběle na životě, ani podstoupit nebezpečí smrti není hrdinstvím, nestojí-li někdo příliš o život. Proto také Homér posílá do boje nejjudatnější a nejbojovnější hrdiny dobře a skvěle vyzbrojené a řečtí zákonodárci ustanovili trest pro toho, kdo zahodí štít, ne však pro toho, kdo ztratí meč nebo kopí, naznačující tak, že pro každého, a zejména pro toho, kdo stojí v čele obce nebo vojska, je důležitější obrana než útok na nepřítele.

2 Podle Ifikratova dělení se podobá lehká pěchota rukám, jízda nohám, těžká pěchota hrudí a trupu a konečně vojevůdce

hlavě. Jestliže tedy vojevůdce nerozumně hazarduje se svým životem, vydává v nebezpečí nejen sebe, nýbrž celé vojsko, jehož záchrana i záhuba je závislá na něm, a obráceně. Proto ani nebyla správná odpověď, kterou dal jinak vynikající Kallikratidas věstci. Když ho totiž věstec žádal, aby byl na sebe opatrný, protože obětní znamení věští smrt, odpověděl, že osud Sparty není v rukou jednoho muže. Ovšem jako prostý námořník anebo voják byl Kallikratidas v boji jen jedním z mnoha bojovníků, avšak jako vojevůdce pojal do sebe moc a sílu všech, takže už nebyl jen jedním, jestliže s ním vzalo zasvě všechno.

Rozumněji si počínal starý Antigonos. Když mu před bitvou u ostrova Andru kdosi hlásil, že nepřátelské lodi mají velikou početní převahu, otázal se: „Kolik lodí budu mít proti sobě já?“ Takovým způsobem vysoko ocenil podle skutečnosti význam nejvyššího velení spojeného se zkušeností a statečností: jeho první povinností je chránit toho, který chrání ostatní.

Tak také kdysi odpověděl správně Timotheos Charétovi, který ukazoval Athéňanům svou jizvami pokrytou hrud' a štít poražený kopím: „Já jsem se hrozně styděl, když při obléhání Samu padla blízko mě střela, a myslil jsem si, že si počínám jako nezkušený mladík nerozumněji, než je dovoleno vrchnímu veliteli veliké armády.“

Kde by nebezpečí, jemuž se nejvyšší velitel vydává, mělo přinést rozhodnutí v boji, tam zajisté nechť osobně zasáhne nebo jácně a bez ohledu na ty, kteří říkají, že dobrý vojevůdce má obyčejně zemřít stářím anebo aspoň ve stáří. Jestliže však má úspěch jen malou výhodu a nezdar má za následek úplnou pohromu, nikdo nežádá po vojevůdci jako po prostém vojínu čin spojený s nebezpečím.

Považoval jsem za nutné vyslovit tyto myšlenky jako úvod k životopisům Pelopida a Marcella, kteří oba byli vynikající muži, ale zahynuli pro svou nerozvážnost. Vskutku oba projevíli v boji nejvyšší statečnost, oba jako vojevůdci zjednali svým zemím největší slávu, mimoto oba zvítězili nad nejobávanějšími protivníky: Marcellus první, jak se vypravuje, zahnal na útěk do té doby nepřemoženého Hannibala, Pelopidas v pravidelné bitvě porazil Lakedaimoňany, všemocné pány na zemi i na moři. Avšak nešetřili svůj život a neodpovědně jej obětovali v době, kdy okolnosti více než jindy vyžadovaly, aby tak skvělí muži zů-

stali naživu a měli i nadále velení. Tyto podobnosti mě také vedly k tomu, abych napsal jejich souběžné životopisy.

3 Pelopidas, Hippokratův syn, pocházel ze vznešeného thébského rodu, tak jako Epameinóndas. Vyrostl ve značném blahobytu a ještě v mladých letech zdědil nádherný dům. Brzy začal horlivě podporovat nemajetné, kteří byli hodni jeho podpory, aby bylo vidět, že je vskutku pánem svého majetku, nikoli jeho otrokem. Neboť zpravidla, jak říká Aristoteles, jedni neužívají svého bohatství, a to pro lakotu, jiní je promarní v hýření; tito otročí stále rozkoším, oni žijí stále v starostech. Všichni v Thébách vděčně požívali Pelopidovy štědrosti a laskavosti, jedině svého přítele Epameinóna nemohl Pelopidas přimět k tomu, aby se podílel na jeho zámožnosti. Avšak sám se podílel, byl s jakousi ješitností, na Epameinóndově chudobě jednoduchým šatem, prostou stravou, trpělivým snášením námah a poctivou vojenskou službou, jako Euripidův Kapaneus, který

byl zámožný, však bohatstvím se nepyšnil,

a styděl se, kdyby se mělo zdát, že pro tělo vynakládá více než nejchudší Théban.

Epameinóndas si na chudobu, v níž od dětství vyrostl, zvykl a učinil si ji lehčí a snesitelnější studiem filozofie a časným rozhodnutím se neženit. Naproti tomu Pelopidas se skvěle oženil a měl také děti, přesto však se nestaral o rozmnožení bohatství a všechn volný čas věnoval státu, takže utrpěl i ztrátu na majetku. Když mu to jeho přátelé vytýkali a domlouvali mu, že zanedbává nutnou věc, totiž peníze, odpověděl: „Na mou duši, velmi nutnou pro tohohle Nikodéma,“ a ukázal na jakéhosi slepého mrzáka.

4 Epameinóndas a Pelopidas byli stejně nadaní a schopní až na to, že Pelopidas měl větší zálibu v tělesném cvičení, Epameinóndas ve vědách, proto ve volných chvílích hledal jeden zábavu v cvičení a v lovu, druhý ve studiu filozofie. Ačkoli je u obou mnoho krásného, co jim zajišťuje slávu, přece zkušenost lidí si necení nic tak vysoko jako jejich věrné a pevné přátelství, které přetrvávalo všechny bitvy, všechny válečné výpravy a celou veřejnou činnost. Jestliže by někdo sledoval, jak byla politická činnost Aristeidova a Themistoklova, Kimónova a Periklova a Nikiova a Alkibiadova vyplněna nepřátelstvím, závistí a žárlí-

ností, a pak s tím srovnal Pelopidovu oddanost a úctu k Epameinóndovi, plným právem by mohl nazvat pravými druhy v míru i ve válce spíše oba poslední než prvně jmenované muže, kteří nepřestávali bojovat za to, aby dosáhli vítězství spíše nad svými protivníky než nad nepřítelem státu. Pravou příčinou byla jejich mravní velikost, která nestanovila jako cíl jejich jednání slávu a bohatství, protože z nich vyrůstá neblahá závist plodící sváry; oba, zapálení od počátku jakousi božskou touhou, si přáli spatřit svou vlast ve své době v největším lesku a rozkvětu a každý považoval úspěchy druhého za úspěchy vlastní.

Většina je domnívá, že jejich vřelé přátelství začalo na manti-nejské výpravě, které se zúčastnili po boku Lakedaimoňanů, tehdy ještě svých spojenců a přátel, jimž byla z Théb vyslána pomoc. Stáli v šiku těžkooděnců vedle sebe a bojovali proti Arkadům. Když na jejich křídle začalo vojsko Lakedaimoňanů ustupovat a většina už byla na útěku, kryli se štíty a bránili se proti pronikajícím nepřítelům. Pelopidas, který byl zasažen sedmi ranami do prsou, se skácel na hromadu, na níž leželi společně přátelé i nepřítelé, avšak Epameinóndas, ačkoli ho již považoval za mrtvého, vystoupil na obranu jeho těla i zbraní a s nasazením vlastního života odolával sám přesile, rozhodnut raději zemřít než opustit mrtvého přítele. Již i on sám byl raněn kopím do prsou a mečem do ramene a jeho situace byla beznadějná, když tu z druhého křídla přispěchal na pomoc spartský král Agésipolis a mimo očekávání oba zachránil.

5 Po této bitvě se sice Sparťané naoko chovali jako přátelé a spojenci Thébů, ve skutečnosti se však dívali na sebevědomí a moc Théb s podezřením. Trnem v oku jim byla hlavně politická spolupráce Isménia a Androkleida, již se zúčastnil také Pelopidas a jejíž snahy, jak se zdálo, směřovaly k svobodě a demokracii. A tak Archias, Leontidas a Filippos, bohatí a nadmíru ctižádostiví stoupenci oligarchie, se snažili přemluvit Lakóna Foibida, který táhl s oddílem vojska Boiótíi, aby znenadání obsadil hrad Kadmeiu, vyhnal všechny, kteří se pokusí o odpor, zavedl oligarchickou ústavu a Théby uvedl pod nadvládu Lakedaimoňanů.

Foibidas se dal přemluvit. O slavnosti thesmoforií zaútočil na nic netušící Thébany a zmocnil se hradu. Isménias byl zajat, dopraven do Sparty a zanedlouho popraven. Pelopidas, Feretikos,

Androkleidas a mnozí jiní uprchli a byli prohlášeni za nepřátele státu. Jen Epameinóndas mohl zůstat ve městě, protože jako člověk zabývající se místo politiky filozofií a k tomu nemajetný, bez jakéhokoli vlivu, jim nemohl být nebezpečný.

6 Lakedaimoňané pak zbavili Foibida velení a uložili mu pokutu sto tisíc drachem, ale posádku na Kadmeii ponechali. Celé Řecko žaslo nad touto zvráceností, podle níž je pachatel trestán, avšak čin schvalován.

Thébané, kteří pozbyli svou starodávnou ústavu a byli Archiovou a Leontidovou stranou úplně ztročeni, neměli naděje, že se zbaví tyranidy, kterou chránili Sparťané a která nemohla být svržena, leda by někdo učinil konec i jejich panství na zemi i na moři. Mezitím se Leontidas a jeho druhové dozvěděli, že vyhnanci našli útočiště v Athénách, kde je lid zahrnuje projevy lásky a vyšší vrstvy poctami, a strojili jim potají úklady. Vyslali tam neznámé lidi a ti úkladně zavraždili Androkleida. Ostatním se podařilo vyvážnout.

Současně také od Lakedaimoňanů přišel Athéňanům dopis, v němž Lakedaimoňané přikazovali, aby podle rozhodnutí spojenců vyhnance ani nepřijímali, ani nepodněcovali, nýbrž jako společně nepřátele vykázali z města. Avšak je odedávna v povaze Athéňanů pomáhat druhým. Mimoto se chtěli odvděčit Thébanům za to, že se nejvíce zasloužili o návrat demokratů do Athén, a tehdy odhlasovali, jestliže některý Athéňan bude dopravovat přes Boiótii zbraně proti tyranům, aby žádný Boióťan o tom nic nevěděl ani neslyšel. A tak Athéňané proti Thébanům nic nepodnikli.

7 Ačkoli byl Pelopidas mezi vyhnanci nejmladší, podněcoval každého jednotlivě, a když byli shromážděni, vysvětloval jim, že je hanba a hřích, jestliže jen nečinně přihlížejí, jak jejich město úpí v otroctví pod cizí posádkou, jestliže se sami spokojují s tím, že vyvázli jen s holým životem a nyní živoří, jsou závislí na usneseních Athéňanů a poníženi lichotí obratným řečníkům schopným působit na lid. Je prý nutno, aby sami podstoupili nebezpečí za nejvyšší statky a vzali si za vzor odvalu a statečnost Thrasybúla, a jako on kdysi vytrhl z Théb a svrhl tyranu v Athénách, tak aby i oni opět vyrazili z Athén a osvobodili Théby.

Jeho slova působila. Rozhodnutí bylo tajně prostřednictvím posílů oznámeno přátelům, kteří zůstali v Thébách. Ti s rozhod-

nutím souhlasili. Charón, nejvznešenější z nich, se zavázal, že poskytne k tomu účelu svůj dům. Fyllidovi se podařilo dostat se jako písař do služeb polemarchů Archia a Filippa. Epameinondas vlil nadšení mládeži. Vybízeli totiž mladíky, aby se v gymnasiích pouštěli v zápas s Lakedaimoňany, a když viděl, že jsou hrdí na svou sílu a své vítězství, vytýkal jim, že by se měli spíše stydět, že jsou ze zbabělosti otroky těch, jež tolik převyšují silou.

8 Již byl stanoven den akce. Jejich plán byl takový: Ferenikos měl všechny shromáždit na thriaské rovině a tam s nimi vyčkávat, jen několik nejmladších se mělo odvážit vniknout do města; stane-li se jim něco, postarají se všichni ostatní, aby ani jejich dětem, ani rodičům nic nescházelo.

První se k tomu úkolu přihlásil Pelopidas, po něm Melón, Damokleides a Theopompos, mužové pocházející ze vznešených rodin a spojení věrným přátelstvím; jen o cenu slávy a statečnosti mezi sebou stále soupeřili jako sokové. Bylo jich celkem dvanáct. Rozloučili se s těmi, kteří zůstali, vyslali napřed posla k Charónovi a pak se vydali na cestu v krátkých pláštích, s loveckými psy a sítěmi, aby nikdo nemohl pojmout podezření, jestliže je cestou potká, nýbrž aby budili zdání, že se jen tak bez cíle potloukají jako při lovu.

Když jimi vyslaný posel přišel k Charónovi a oznámil mu, že vyhnanci jsou na pochodu, Charón sám sice při bližícím se nebezpečí nezměnil nic na svém rozhodnutí, nýbrž jako statečný muž dal k dispozici svůj dům, ale Hippostheneidovi, ač byl čestný člověk, vlastenec a vyhnancům nakloněný, chyběla odvaha, již vyžadoval rozhodný okamžik i nastávající úkoly, takže pocítil závaží z velikosti zápasu, v jehož středu se octl. Jen stěží si dovedl v mysli srovnat, že do jisté míry viklají mocí Lakedaimoňanů a pokoušejí se svrhnout cizí nadvládu v naivní důvěře v pochybné naděje vyhnanců. Odešel tiše domů a poslal svého přítele k Melónovi a Pelopidovi s žádostí, aby svůj pokus zatím odložili, vyčkali příhodnějšího času a vrátili se zpět do Athén.

Posel se jmenoval Chlidón. Odešel rychle domů, vyvedl koně ze stáje a žádal uzdu. Protože jeho žena nevěděla, kde je, a nemohla ji hned najít, řekla, že ji půjčila sousedovi. Padaly nadávky, pak kletby, a žena mu přála, aby cestou stihlo neštěstí jeho a také ty, kteří ho posílají. A tak Chlidón promarnil většinu dne a v zlosti, a protože si zároveň při své pověřivosti vykládal pří-

hodu ve zlé, vůbec od cesty upustil a začal dělat něco jiného. Takto byly největší a nejušlechtilejší činy málem hned při svém zrodu odsouzeny k ztroskotání.

9 Zatím se Pelopidas a jeho druhové, převlečení za rolníky, rozdělili a ještě za dne vnikli z různých stran do města. Počasí se změnilo, byl vítr a metelice. Vyhnanci unikli pozornosti tím spíše, protože většina lidí se již pro nečas uchýlila do svých příbytků. Jen ti, kdo měli zájem na průběhu události, příchozích se ujímali a hned je zavedli do Charónova domu. Bylo jich s vyhnanci celkem čtyřicet osm.

U pánů města se události vyvíjely takto. Jak jsem se již zmínil, písař Fyllidas ve všem s vyhnanci spolupracoval a byl do věci zasvěcen. Již před delší dobou pozval na tento den Archiu a jeho druhy na hostinu ve společnosti mladých provdaných žen. Jeho úmyslem bylo vydat rozkoší unavené a zpité hodovníky do rukou ozbrojených útočníků. Ještě mnoho nevpili, a tu náhle byla oznámena ne sice vymyšlená, avšak nepotvrzená a velmi nejasná zpráva, že vyhnanci se ukrývají po městě. Ačkoli se Fyllidas pokoušel dát hovoru jiný směr, Archias poslal zřizence k Charónovi s rozkazem, aby se neprodleně k němu dostavil.

Bylo pozdě večer a uvnitř se Pelopidas a jeho druzi právě chystali vyrazit. Najednou bylo slyšet klepání na dveře. Někdo běžel ke dveřím a dověděl se od zřizence, že Charón se má dostavit k polemarchům, a celý zděšený to oznamoval spilencům. Ihned bylo všem jasné, že útok je prozrazen a všichni jsou ztraceni, aniž podali důkaz své statečnosti. Přesto rozhodli, aby Charón uposlechl a dal se k dispozici úřadům, nechce-li vzbudit podezření.

Charón byl jinak nebojácný a v nebezpečí pevný, ale tehdy byl kvůli druhým sklíčen úzkostí, aby snad na něho nepadlo podezření ze zrady, jestliže by tolik vynikajících občanů mělo najednou zahynout. Před odchodem tedy šel do ložnice pro svého mladého syna, který byl na svůj věk velmi krásný a silný chlapec, a odevzdal jej Pelopidovi s výzvou, aby s ním naložil jako s nepřitelem a nešetřil ho, zjistí-li u něho nějakou lest nebo zradu. Mnohým vytryskly slzy, když viděli Charónovu bolest a velkodušnost, ale všichni vyjadřovali nelibost nad tím, jestliže se domnívá, že mezi nimi je někdo tak zbabělý a podlý, že za při-

tomného nebezpečí je schopen jeho — Charóna — podezřívát a vůbec obviňovat. Prosili ho, aby svého syna nezaplétal do jejich plánu, nýbrž aby jej vzdálil od toho, co je čeká; měl by prý uniknout z rukou tyranů a zachránit se, aby v něm vyrostl mstitel obce a přátel. Avšak Charón prohlásil, že svého syna neodvede, neboť čestná smrt po boku otce a takových přátel je prý krásnější než život v bezpečí.

Potom se pomodlil k bohům, rozloučil se se všemi přítomnými, dodal jim přítom mysli a odešel dávaje pozor, aby vzezřením tváře a zvukem hlasu neprozrazoval skutečné úmysly.

10 Sotva se Charón objevil u dveří, vyšel Archias s Filippem a řekl: „Charóne, slyšel jsem, že se ve městě skrývají nějací lidé, kteří se sem vplížili a nacházejí podporu u některých občanů.“ Charón se nejprve zalekl, ale pak se otázal, kdože jsou ti vetřelci a kdo je přechovává, a když viděl, že Archias nedovede říci nic přesného, domyslíl se, že udání nevzešlo z kruhů zasvěcených, a řekl: „Jen hleďte, aby nás zbytečně nevydělala nějaká klamná zpráva. Ale já se přesto na to podívám. Je dobré brát to vážně.“ To schvaloval i Fyllidas, který byl u toho, a odvedl Archiu zpět mezi ostatní, tam mu naléval hojně nesmíšeného vína a prodlužoval hostinu libými nadějemi na milostné hry.

Charón se vrátil domů a tam zastihl spiklence, ne jako by pomýšleli na vítězství a záchranu, nýbrž připravené čestně zemřít na hromadě mrtvých nepřátel. Skutečnou pravdu sdělil jen Pelopidovi, pro ostatní si vymyslíl různé jiné věci, o kterých prý s ním Archias hovořil, a tu lež jim vykládal.

Ještě se nepřehnala první bouře, a již přiháněl osud na spiklence druhou. Přišel totiž kdosi z Athén od hierofanta Archia s dopisem pro Archia, jeho pohostinného přítele stejného jména. Dopis obsahoval nikoli liché a vymyšlené domněnky, nýbrž sděloval, jak se později ukázalo, jasně všechny podrobnosti o tom, co se děje. Archias byl úplně opilý, když k němu přivedli doručitele dopisu. Ten mu předal dopis se slovy: „Odesílatel dopisu tě žádá, abys jej ihned přečetl, protože obsahuje důležité zprávy.“ Avšak Archias usmívaje se odpověděl: „Důležité věci až zítra.“ Vzal dopis, položil jej pod polštář a pokračoval v začatém hovoru s Fyllidem. Jeho výrok se rozšířil jako přísloví a zachoval se v Řecku do dneška.

11 Nyní se zdálo, že již nastala vhodná chvíle k činu. Spi-

klenci se rozdělili na dvě poloviny. Jedna pod vedením Pelopida a Damokleida vyrazila proti Leontidovi a Hypatovi, kteří bydlili blízko sebe, zatímco Charón a Melón táhli proti Archiovi a Filippovi. Přes brnění měli přehozeny ženské šaty, na hlavě měli husté olivové a smrkové věnce, jež jim zakrývaly obličej. Proto také, jakmile se objevili u dveří hodovní síně, vyvolali bouřlivý potlesk hodovníků, kteří se domnívali, že konečně přicházejí ženy, na něž již dlouho čekali. Když pak se spiklenci rozhlédli kruhem hodovníků a s jistotou poznali každého na lehátku, vytáhli meče a vrhli se přes stoly na Archiu a Filippa. Nyní bylo jasné, že to nejsou ženy. Některé hosty Fyllidas přemluvil, aby zachovali klid, ostatní, kteří se zároveň s polemarchy zvedli a pokoušeli se bránit, protože byli opilí, byli snadno pobiti.

Pelopidas však měl těžší práci, protože Leontidas, na něhož šli, byl silák a nikdy se neopíjel. Dům našli zavřený, protože pán již spal, a na opakované klepání se nikdo neobjevoval. Konečně je sluha uslyšel a přicházel. Sotva odstrčil závoru a dveře se poněkud otevřely, vpadli všichni společně dovnitř, otroka povalili a hrnuli se k pánově ložnici. Leontidas, který si podle hluku a běhání domyslíl, co se děje, rychle vstal, vytáhl meč, zapomněl však zhasit světlo, aby spiklenci ve tmě naráželi a padali sami přes sebe, a tak ho mohl ve světle každý vidět, jak se staví proti nim ve dveřích své ložnice. Kéfisodóra, který se snažil první vniknout do ložnice, probodl a srazil k zemi. Po jeho pádu se Leontidas utkal s druhým protivníkem, Pelopidem. Úzké dveře a Kéfisodóra mrtvola, ležící jim u nohou, ztěžovaly, ba znemožňovaly boj. Konečně zvítězil Pelopidas. Když vyřídil Leontida, šel se svými druhy na Hypata. I do jeho domu vpadli všichni společně, ale Hypates to včas zpozoroval a hledal pomoc u sousedů. Pronásledovatelé mu byli v patách, dopadli ho a odpravili.

12 Tak dosáhli svého cíle. Spojili se opět s Melónem a podali zprávu vyhnancům, kteří zůstali v Atice. Potom vyzvali občany k boji za svobodu a ozbrojovali dobrovolníky zbraněmi ze sloupových síní a z blízkých dílen zbrojírů a výrobců mečů, které otevřeli násilím.

Na pomoc jim přišel Epameinondas a Gorgidas se silným ozbrojeným oddílem, který postavili z mladých lidí i silnějších

starců. Po celém městě vládlo rozčilení a zmatek, v domech se rozsvěcovala světla, lidé pobíhali sem a tam; nesešlo se však ještě větší shromáždění, ale občané byli vyděšeni událostmi, o nichž nevěděli nic přesného, a čekali, co přinese den.

Proto se také zdálo, že se lakedaimonští velitelé dopustili osudné chyby, když hned nezaútočili a nezačali boj; jejich posádka totiž sama čítala na tisíc pět set mužů, mimoto se k nim přidali mnozí Thébáné. Zalekli se však křiku, četných světel a lidu, který se všude valil ve velkých proudech, nezasáhli a pokoušeli se jen držet Kadmeiu.

Zrána přibyli vyhnanci z Atiky v plné zbroji, lid se sešel do shromáždění, Epameinondas a Gorgidas uváděli Pelopidu a jeho druhy v průvodu kněží, kteří drželi v rukou obětní stužky a vyzývali občany, aby ochraňovali vlast a bohy. Když se objevili, celé shromáždění vstalo a potleskem a voláním přivítalo přicházející hrdiny jako dobrodince a zachránce.

13 Potom byli Pelopidas s Melónem a Charónem zvoleni za boiótarchy. Ihned obklíčil hrad a podnikal útoky ze všech stran, protože mu velmi záleželo na tom, aby vyhnal Lakedaimoňany a osvobodil Kadmeiu, dříve než dorazí vojsko ze Sparty. Jeho předpoklad byl správný. Posádku, které zaručil volný odchod, potkal u Megar Kleombrotos, který byl s velikým vojskem na pochodu k Thébám. Sparťané nyní ze tří harmostů, kteří byli v Thébách, odsoudili Hérippida a Arkissa k trestu smrti, Lysanoridas byl potrestán vysokou peněžitou pokutou a musel opustit Peloponés.

Tento čin — osvobození Théb — nazývali Řekové bratrem činu Thrasybúlova, protože odhodlanost Thébánů a nebezpečí v bojích a rovněž i přízeň osudu byly stejné. Neboť vskutku není snadno nalézt jiný příklad, kde by odvahou a rozhodností zvítězili početně slabší nad silnější převahou a vybojovali vlastní nejcennější statky. Tento čin se stal ještě slavnějším pro změnu poměrů, již způsobil. Válka, která poškodila jméno Sparty a Lakedaimoňany zbavila nadvlády na zemi i na moři, vznikla totiž v oné noci, v níž Pelopidas nedobyl ani jedné tvrze, ani hradby, ani akropole, nýbrž ještě s jedenácti vnikl do domu, v němž, je-li možno pravdu vyjádřit přirovnáním, uvolnil a rozbil okovy spartské nadvlády, které se zdály nezlomné a nezničitelné.

14 Vpádem velikého lakedaimonského vojska do Boiótie

byli Athéňané poděšeni do té míry, že Thébánům vypověděli spojenectví, postavili před soud straníky Théb, z nichž jedny dali popravit, jiné poslali do vyhnanství, další potrestali pokutou, a tak se zdálo, že situace Théb je zlá, když jim nikdo nepomáhá. V té době byli právě boiótarchy Pelopidas a Gorgidas. Aby Athéňany s Lakedaimoňany opět rozdvojili, vymysleli tuto lest.

Sparťan Sfodrias, vynikající a skvělý válečník, avšak jinak lehkověrný, přístupný bláhovým nadějím a nesmyslně ctižádostivý, stál s menším vojenským oddílem u Thespií s úkolem přijmout uprchlíky z Théb a poskytnout jim pomoc. K němu vyslal Pelopidas tajně o své újmě svého přítele obchodníka, který mu přinesl peníze a vzkazy, jež měly na něho ještě větší účinek než peníze, aby se odvážil velké věci, znenadání udeřil na nepřipravené Athéňany a dobyl přístav Peiraieus; Lakedaimoňanům prý nebude nic milejší než obsazení Athén a Thébáné jsou prý na Athéňany rozezlení a neposkytnou jim pomoc, protože je považují za zrádce.

Sfodrias se dal konečně umluvit, vytrhl s vojskem a v noci vpadl do Atiky a pronikl až k Eleusině. Avšak když vojáci ztratili odvalu, Sfodriův záměr vyšel najevo, a tak Sfodrias odtáhl zpět k Thespiím, když zapletl Sparťany do těžké a vleklé války.

15 Od té chvíle opět Athéňané velmi horlivě pomáhali Thébánům, ujali se válečných akcí na moři, křižovali po moři všemi směry, stále připraveni přijmout a připojit k sobě Řeky, kteří pomýšleli na odpadnutí od Lakedaimoňanů. V Boiótii se Thébáné sami o sobě často stfěťovali s Lakedaimoňany. Boje, které sváděli, nebyly sice významné, zato jim umožňovaly důkladný bojový výcvik, jejich důvěra se upevnila, tělesně se otužili a neustálými boji, které se staly jejich návykem, získávali zkušenost a sebevědomí. Proto prý také Sparťan Antalkidas řekl Agésilaovi, který se vrátil raněn z Boiótie: „Dostává se ti od Thébánů opravdu krásné odplaty za to, žeš je proti jejich vůli naučil vést válku a svádět bitvy.“

Ve skutečnosti nebyl jejich učitelem Agésilaos, nýbrž ti, kteří podle vlastní zkušenosti ve vhodný čas a s rozvahou Thébany štváli jako honící psy a posílali na nepřátele, a když okusili sladkého pocitu vítězství, rozhodně a bezpečně je volali zpět. Z nich si největší slávu získal Pelopidas. Od toho dne, kdy jej Thébáné jmenovali vrchním velitelem, mu totiž nepřetržitě každý rok svě-

řovali tuto hodnost, a Pelopidas byl činný až do konce svého života buď jako velitel svatého oddílu, anebo zpravidla jako boiótarch.

Lakedaimoňané byli na hlavu poraženi také u Plataj a Thepii; tam také padl Foibidas, jenž obsadil Kadmeiu. Rovněž Pelopidas porazil větší oddíl Lakedaimoňanů u Tanagry a usmrtil harmostu Panthoida. Tyto boje sice posílily sebevědomí a odvalu vítězů, přece však zcela nezkrušily poražené. Nebyly to pravidelné bitvy podle obvyklého pořádku s přesnou bitevní sestavou, nýbrž příležitostné šarvátky, při nichž Thébáné zaútočili a opět ustoupili; měli úspěch jen v takové taktice.

16 Bitva u Tegyru byla do jisté míry jakousi předehrou bitvy u Leukter a vyzvedla Pelopida na nejvyšší stupeň slávy, takže ani spoluvelitelé mu nemohli upírat jedinečný úspěch, ani nepřátelé najít omluvu pro svou porážku. Orchomenos se totiž přidal na stranu Sparťanů a na svou ochranu přijal jako posádku dvě mory Sparťanů. Proto se Pelopidas chystal k úderu a jen stále číhal na vhodný okamžik. Když se doslechl, že posádka je na pochodu do Lokridy, vyrazil v naději, že snadno obsadí bezbranné město, se svatým oddílem a s malým oddílem jízdy.

Když však dospěl k Orchomenu, narazil na oddíl Sparťanů, který přišel vystřídat orchomenskou posádku, a obrátil se se svým vojskem zpět směrem k Tegyram, kudy jediné bylo možno projít obloukem kolem úpatí pohoří. Celé okolí činí totiž neschůdným řeka Melas, která se hned od pramenů rozlévá ve splavné močály a jezera. Nedaleko těchto močálů stojí chrám Apollóna Tegyrského s věštírnou, která byla opuštěna teprve nedávno; kvetla až do řeckoperských válek, kdy hodnost věstce zastával Echekrates. Podle báje se zde bůh narodil. Délos se také jmenuje blízká hora, u níž končí močály řeky Melas, Za chrámem prýští dva vydatné prameny studené vody, nápadné sladkou chutí. Dodnes se nazývají Foinix (= palma) a Elaia (= oliva); bohyně Létó tedy slehla mezi dvěma potoky, nikoli mezi dvěma stromy. Poblíž je také pahorek Ptóon (= místo hrůzy), kde prý bohyni vyděsil kanec. Také báje o Pythónovi a Tityovi se těmito místy uvádějí v souvislost s narozením Apollóna. Ostatní podrobnosti přejdu mlčením. Vyprávění našich předků totiž nezařazuje tohoto boha k oněm bohům, kteří se jako lidé proměnou stali nesmrtelnými, jako např. Hérakles a Dionýsos,

kterí se pro své vlastnosti proměněním zbavovali smrti a utrpení. Apollón je jedním z věčných bohů, kteří nikdy nebyli lidmi, je-li možno spolehnout se v tak důležitých otázkách na nejrozmumnější a nejstarší svědky.

17 U Tegyru se tedy Thébáné, kteří současně táhli od Orchomenu, srazili s Lakedaimoňany vracejícími se v opačném směru z Lokridy. Když je Thébáné spatřili, jak postupují soutěskou, přiběhl někdo k Pelopidovi a hlásil mu: „Octlí jsme se mezi nepřáteli.“ Pelopidas mu odpověděl: „Snad lépe: oni mezi námi.“ A hned vydal rozkaz jízdy, aby ze svého místa vzadu celá postoupila dopředu a první zahájila boj, sám pak seřadil svých tři sta těžkooděnců do semknutého útvaru v naději, že na tom místě, kde právě zaútočí, nepřátelský voj přes svou početní převahu povolí. Lakedaimoňanů byly dvě mory, silu mory udává Eforos na pět set mužů, Kallisthenes na sedm set mužů, někteří jiní, mezi nimi Polybios, na devět set mužů.

Proto také spartští polemarchové Gorgoleón a Theopompos směle na Thébany zaútočili. Z obou stran byl veden útok především na samé velitele, a to velmi prudce a vášnivě. První padli lakedaimonští polemarchové, kteří se střetli s Pelopidem. Potom se Thébáné vrhli na jejich okolí a rozsévají všude smrt, takže celé vojsko propadlo strachu a rozestoupilo se před Thébany na dvě strany, aby mohli projít, chtějí-li postupovat dále. Ale když se Pelopidas z uvolněného místa vrhl na stěsnané Sparťany arazil si cestu hrozným krveproléváním, prchali všichni divokým úprkem. Pronásledování se však omezilo jen na krátkou vzdálenost, protože se Thébáné obávali Orchomenských, kteří byli blízko, a jednotky, která přišla vystřídat Lakedaimoňany. Využili svého úspěchu, jen pokud bylo třeba, aby dosáhli úplného vítězství a rozrazili řady poražených nepřátel. Potom postavili vítězné znamení, odňali padlým zbraně a vrátili se pyšně domů.

Lakedaimoňané ovšem nebyli nikdy poraženi v žádné z válek, které vedli s Řeky nebo s barbary, ať bojovali s vlastní početní převahou proti slabším, anebo proti rovnému soupeři v pravidelné bojové sestavě. Proto jim vědomí nepřemožitelnosti dávalo sílu; v boji již jejich pověst ochromovala protivníky, kteří ani při vyrovnaných silách nedoufali, že dosáhnou stejného úspěchu. Nyní tato bitva poprvé Řekům ukázala, že schopné bojovníky a válečníky nerodí pouze ani Eurótas, ani místo mezi

Babkou a Knakiónem, nýbrž že postrachem nepřítele jsou mladí muži všude, kde se sami od sebe stydí za hanebnost, jsou schopni odvahy pro čest a vyhýbají se pokárání více než nebezpečí.

18 Svatý oddíl, jak se vypravuje, postavil první Gorgidas ze tří set vybraných mužů. Ti se cvičili a stravovali na státní útraty a byli ubytováni na Kadmeii. Jejich název byl městský oddíl, protože tenkrát označovali akropole — hrady — výrazem polis, značícím nyní město. Někteří tvrdí, že tato jednotka byla sestavena z milovníků a miláčků. Tak se připomíná o Pammenovi žertovný výrok, že Homérův Nestór byl špatným taktikem, když navrhol, aby se Řekové řadili podle kmenů a rodů,

rod tak pomůže rodu a kmenové pomohou kmenům;

bylo by prý třeba postavit milovníka vedle miláčka. Příslušníci kmene a rodu se prý v nebezpečí o sebe navzájem příliš nestarají, kdežto pouto utužené erotickým přátelstvím je nezlomné a nezničitelné, protože jedni z oddanosti k miláčkům, druzí ze studu před milovnicí setrvávají v nebezpečí při sobě. A není divu, že se před nepřítomným přítelem ostýchají více než před přítomnými jinými osobami; tak např. onen, který již ležel na zemi a nepřítel se ho chystal probodnout, úpěnlivě prosil, aby mu vrazil meč do prsou: „Aby se miláček nemusel stydět, až budu mrtev a on uvidí ránu vzadu.“

Podle pověsti také Héraklův miláček Iolaos stál v boji vedle Hérakla a bojoval s ním. Aristoteles dále vypravuje, že ještě za jeho doby si miláčci a milovníci přísahali na Iolaově hrobě věrnost. Právem se tedy thébský oddíl nazývá svatý, když také Platón nazval miláčka přítelem, v němž je bůh. Tvrdí se rovněž, že svatý oddíl zůstal až do bitvy u Chairóneie nepřemožitelný. Filippos, prohlížeje po bitvě mrtvé, se zastavil na tom místě, kde právě leželo oněch tři sta bojovníků. Vrhli se proti nepřátelským sarisám a nyní zde leželi v plné zbroji jeden na druhém. Užasl nad tou podívanou, a když se dověděl, že to je oddíl miláčků a milovníků, pronesl se slzami v očích tato slova: „Běda tomu, kdo by je snad podezřívá, že jsou schopni učinit nebo snést něco hanebného.“

19 Vůbec je nesprávné, co vypravují básníci, že podnět k chlapecké lásce u Thébanů dala Laiova vášeň; spíše tak učini-

li zákonodárci, kteří chtěli již v útlém mládí ztlumit a zmírnit přirozenou prudkost a nespoutanou vášnivost. Proto při všem, při zábavě i vážném zaměstnání, přidělili značnou úlohu hře na píšťalu, již přiznali čestné místo, a na cvičišti dali vyrůst silnému citu lásky, aby se povahy mladých lidí vyrovnávaly. Tomu účelu také vyhovovalo, že do svého města přijali bohyni Harmonii, která je podle báje dcerou Area a Afrodity, protože kde se nejvíce stýká a spojuje bojovný a vojenský živel s podmanivým půvabem, tam soulad — harmonie — utváří vše ve výborné a spořádané státní zřízení.

Tento svatý oddíl tedy Gorgidas rozdělil mezi přední řady a postavil před celý bitevní šik těžkooděnců, ale tím znemožnil, aby vynikla statečnost těchto mužů; ani jejich úderné síly nebylo možno užít k soustředěnému úderu, protože byli rozptýleni a zařazeni mezi mnoho slabších jednotek. Ale Pelopidas je už nedělil a netrhal od sebe, když v bitvě u Tegyr tak jasně zazářila jejich statečnost, jak bojovali sami v jeho blízkosti, nýbrž užíval jich jako jedolitého tělesa, které stavěl v rozhodujících bojích na nejohroženější místa. Jako totiž koně běží před vozem rychleji, než když běží sami, ne že společným náparem lehčeji prorážejí vzduch, nýbrž protože společné závodění a soupeření stupňuje jejich horlivost, tak se domníval i Pelopidas, že tito udatní muži budou při vzájemném soupeření v krásných činech pro společný cíl nejprospěšnější a nejodhodlanější.

20 Lakedaimoňané zatím uzavřeli se všemi Řeky mír, jen proti Thébanům vedli válku. Král Kleombrotos vpadl do Boiótie s deseti tisíci těžkooděnců a tisícem jezdců. Pro Thébany nebyla v sázce jako dříve jen svoboda, nýbrž jim hrozilo, jak jim bylo otevřeně ohlašováno, vystěhování, takže na celou Boiótii padl dosud nepoznaný strach.

Když Pelopidas odcházel z domu, vyprovázela ho manželka a se slzami prosila, aby šetřil svůj život. Pelopidas na to odpovídal: „Drahá, takovou radu dávej prostým občanům, velitelům rad, aby šetřili životy ostatních.“

Když přišel do tábora, shledal, že boiótarchové jsou nejednotní, a přidal se k návrhu Epameinónda, který radil svést s nepřitelem bitvu. Pelopidas nebyl boiótarchem, nýbrž jen velitelem svatého oddílu, ale požíval plné důvěry, jak se slušelo pro muže, který podal tak veliké důkazy lásky k vlasti.

Bylo tedy rozhodnuto svést bitvu a položit se táborem naproti Lakedaimoňanům poblíž Leukter. Tu měl Pelopidas v noci velmi vzrušující sen. Na rovině u Leukter jsou totiž náhroby Skedasových dcer, které mají podle místa jméno Leuktranky; byly tam pohřbeny po zhanobení spartskými cizinci. Když po tomto ohavném a bezbožném skutku nedošel jejich otec v Lakedaimonu zadostiučinění, s kletbami, jež svolával na Lakedaimoňany, se na hrobech dívek probodl. Věštby a předpovědi stále důrazně varovaly Sparťany před leukterskou pomstou. Většina tomu nerozuměla a ani o místu nebylo jednotné mínění, protože i v Lakónii je malé přímořské město, které se jmenuje Leuktron, a místo stejného jména je také u Megalopole v Arkádii. Tragická událost se ovšem stala dávno před bitvou u Leukter.

21 Když Pelopidas usnul, zdálo se mu, že dívky u svých hrobů nařikají a proklínají Sparťany: přitom mu ve snu Skedasos přikazoval, aby dívkám obětoval plavovlasou pannu, chce-li zvítězit nad nepřáteli. Tento příkaz se mu zdál hrozný a zločinný; vstal a radil se o tom s věstci i s nadřizenými veliteli. Z nich jedni doporučovali pro každý případ příkazu uposlechnout; odvolávali se na příklady ze starých dob, jako na Kreónta, Menoikova syna, a na Makarii, Héraklovu dceru, z pozdější doby na moudrého Ferekyda, kterého zabili Lakedaimoňané a jehož kůži podle jakési věštby králové uchovávali, a na Leónida, který se rovněž podle božského výroku obětoval za Řecko, a konečně na lidi, které dal Themistokles usmrtit před bitvou u Salamíny jako oběť masožravému Dionýsovi; vždyť pravdivost věštek v oněch případech dokazují úspěchy. Na druhé straně výprava, kterou podnikl Agésilaos z téhož místa a proti týmž nepřátelům jako Agamemnón, skončila neslavně a nešťastně. V Aulidě měl Agésilaos sen, v němž bohyně po něm žádala za oběť jeho dceru. Avšak Agésilaos měl příliš měkké srdce, aby svou dceru vydal na smrt.

Proti tomu namítali druzí, že přece žádné z vyšších bytostí stojících nad námi nemůže být příjemná tak barbarská a zločinná oběť. Nad světem už přece nevládnou dřívější Tyfónové ani Giganti, nýbrž otec všech bohů a lidí. Je bláhové věřit v daimony, kteří se radují z krve a usmrcení člověka; jsou-li taková daimoni, pak jsou bezmocní a není nutno jich dbát. Jen v slabé a zlé duši žijí nesmyslné a hanebné žádosti.

22 Zatímco vůdcové stále ještě rokovali a především Pelopidas byl bezradný, odtrhla se od stáda koní mladá kobylka, pádila táborem a v běhu se zastavila právě před nimi. Všichni s úžasem obdivovali ohnivě zářící barvu hřív, hrdost a volnost a bujně řehtání koně. První se vzbodil věstec Theokritos a volal na Pelopida: „Šťastný člověče, tady máš oběť, už nečekejme na jinou pannu, vezmi a použij oběti, kterou ti posílá bůh.“

Okamžitě chytily a vedly je k hrobům dívek. Tam vykonali příslušné modlitby, koně ověnčili a obětovali. Sami měli radost a také po táboře šířili zprávu o Pelopidově snu a o oběti.

23 V bitvě Epameinóndas svým kosým šikem zesílil levé křídlo, aby pravé křídlo Sparťanů bylo co nejdále od ostatních Řeků. Jeho úmyslem bylo udeřit na Kleombrota mohutným a soustředěným útokem z boku a zahnat je na útek. Jakmile nepřátelé zpozorovali, co se děje, začali sami měnit bitevní sestavu a rozvinuli své pravé křídlo do oblouku, aby svou početní převahou Epameinónda obklíčili a uzavřeli. V té chvíli vyrazil dopředu Pelopidas, v běhu srazil svůj oddíl tři set a zaútočil dříve, než mohl Kleombrotos dokončit rozvinutí svého křídla anebo je opět spojit v těsné řady do původního postavení, takže Pelopidův útok zastihl Lakedaimoňany v nepořádku.

Sparťané ovšem byli dokonalými mistry a vynikajícími odborníky ve válečnickém umění a jejich výchova a výcvik směřovaly hlavně k tomu, aby při rozrušení bitevní sestavy nepřebíhali zmateně sem a tam, nýbrž aby se každý řadil k tomu, kdo je vedle něho nebo za ním, a bojoval po jeho boku všude, kde je nebezpečí postaví k sobě. Tehdy však Epameinóndův šik útočil jen proti nim, zatímco ostatních si nevšímal, a současně zasáhl Pelopidas s neuvěřitelnou rychlostí a odvahou, takže Sparťané ztratili hlavu a zapomněli na své válečnické umění; zmateně prchali a byli pobíjeni jako nikdy předtím. Proto Pelopidas, který nebyl boiôtarchem a velel jen malému oddílu, sklídl za toto vítězství a za tento úspěch stejnou slávu jako Epameinóndas, který byl boiôtarchem a velel celému vojsku.

24 Výpravu na Peloponés vedli oba v hodnosti boiôtarchů. Většinu obcí přivedli na svou stranu a Lakedaimoňanům odňali Élidu, Argos, celou Arkádii a většinu Lakónie.

Byl již zimní slunovrat, do konce posledního měsíce zbývalo jen několik dní, a hned na počátku prvního měsíce v novém ro-

ce mělo nastat střídání v úřadě boiôtarchů; tomu, kdo se zdráhal z úřadu odstoupit, hrozil trest smrti. Ostatní boiôtarchové, bojíce se tohoto zákona a chtějíce se vyhnout zimě, měli v úmyslu urychlit návrat vojska domů. Pelopidas byl první, který svůj hlas přidal k Epameinóndovu a společně s ním přemlouval občany: zkrátka dal se na pochod proti Spartě a překročil řeku Eurótas. V čele sedmdesátitisícové řecké armády, v níž Thébané tvořili sotva jednu dvanáctinu, dobyl mnoha lakedaimonských měst a zpusťošil celou zemi až k moři. Avšak sláva obou mužů bez hlasování a bez usnesení působila na spojence tak mocně, že bez odmluvy poslouchali své vůdce. Neboť je první a obecně platný zákon, že ten, kdo potřebuje pomoc, se přirozeně podřizuje tomu, kdo ji může poskytnout. Tak i lidé, kteří cestují po moři, se za jasného nebe, nebo kotví-li loď u břehu, chovají ke kormidelníkům volně a drze; ale hrozí-li jim za bouře nebezpečí, skládají všechnu naději jen v ně a vzhlížejí k nim s důvěrou. Tak i Argejští, Élidští i Arkadové se na svých shromážděních s Thébany hádali a přeli o hegemonii, avšak v boji a za nebezpečí dobrovolně poslouchali a následovali jejich vojevůdce.

Za onoho tažení sjednotili Pelopidas a Epameinóndas celou Arkádii v jeden stát, osvobodili Messénii od spartské posádky, znovu vystavěli Ithómu, povolali někdejší Messéňany zpět do jejich vlasti a na zpátečním pochodu porazili u Kenchreii Athéňany, kteří je chtěli v soutěse přepadnout a zabránit jim v dalším postupu.

25 Za tyto úspěchy si získali pro svou statečnost lásku a pro své štěstí obdiv, ale přirozená závist občanů, rostoucí zároveň se slávou hrdinů, jim nechystala nijak krásné a důstojné přijetí. Oba totiž byli po svém návratu do Théb pohnáni před soud, u něhož jim hrozil trest smrti, protože neodevdzali v prvním měsíci zvaném búkatios hodnost boiôtarcha jiným, jak nařizoval zákon, nýbrž prodloužili si dobu úřadu ještě o čtyři měsíce, v nichž uspořádali poměry v Messénii, Arkádii a Lakónii. První byl před soud postaven Pelopidas, proto byl také ve větším nebezpečí; přesto byli oba osvobozeni. Zkoušku obvinění nesl Epameinóndas klidně, protože shovívavost v politice považoval za hlavní složku statečnosti a velkomyslnosti. Pelopida, který byl od přirozenosti vznětlivější, jeho druzi podněcovali, aby se nepřátelům pomstil. K tomu se mu naskytl tato vhodná příležitost.

Řečník Menekleidas byl jedním z těch, kteří byli s Pelopidem a Melónem shromážděni v Charónově domě. Protože přes své řečnické nadání nedošel pro svou nestoudnost a zlomyslnost vážnosti, zneužíval svého nadání k udávání a osočování významných lidí, a neustal ani po onom procesu. Tak dokázal vytlačit Epameinóndu z úřadu boiôtarcha a omezit na dlouhou dobu jeho politický vliv, ale nepodařilo se mu připravit Pelopida o důvěru lidu, proto se pokoušel dostat jej do konfliktu s Charónem. Závistiví lidé nalézají jakousi společnou útěchu v tom, že ve srovnávání s jinými snižují ty muže, jejichž velikosti nemohou dosáhnout. A tak i Menekleidas chválil Charónovy činy a do nebe vynášel jeho velitelské zásluhy a vítězství. Chtěl oslavit viditelným památkem jízdní bitvu u Plataj, kterou Thébané svedli za Charónova velení před bitvou u Leukter, a to takto.

Androkydes z Kyziku, kterému jeho rodné město zadalo namalování obrazu jiné bitvy, pracoval na tomto díle v Thébách. Když Kyzikos odpadl od Sparty a vypukla válka, ponechali si Thébané obraz, k jehož dokončení nezbyvalo mnoho, u sebe. Menekleidas nyní navrhl, aby na tento obraz bylo napsáno Charónovo jméno a aby byl obraz umístěn v chrámě; tak totiž chtěl zlehčit Pelopidovy a Epameinóndovy zásluhy. Byla to hloupá ctižádost stavět vedle nesčetných a významných bojů jen jediný čin a jediné vítězství, při němž prý padl jakýsi bezvýznamný Sparťan Geradas a s ním jen čtyřicet lidí, jinak prý se nestalo nic důležitého.

Tento návrh napadl Pelopidas jako nezákonný; prohlašoval, že Thébané nemají ve zvyku vyznamenávat jedince, nýbrž přejí veškerou slávu vítězství své vlasti. Během celého soudního jednání nepřestal Charóna chválit, Menekleida odhalil jako ničemného pomlouvače a Thébánů se tázal, zda sami nevykonali nic krásného. Menekleidas byl nakonec odsouzen k peněžitému trestu. Protože vysokou pokutu nemohl zaplatit, pokusil se později v Thébách o násilný převrat.

I tyto události dávají podnět k úvahám o lidském životě.

26 Ferský tyran Alexandros vedl tehdy otevřenou válku proti mnoha Thesalům a zamýšlel si všechny podrobit; proto poslal thesalská města posly do Théb s žádostí o schopného vůdce a vojenskou pomoc. Protože Pelopidas viděl, že Epameinóndas

je činný na Peloponésu, uvolil a určil se k tomuto úkolu sám; nesnesl totiž, aby jeho vlastní zkušenosti a schopnosti ležely ladem, a zároveň byl přesvědčen, že není třeba jiného vůdce tam, kde je přítomen Epameinondas.

Přítáhl s vojskem do Thesálie, dobyl ihned Larissy a Alexandra, který k němu přišel s prosíkem, se pokoušel smířit s Thesaly a přimět ho k mírnosti a spravedlnosti. Avšak Alexandros byl nepolepšitelný a surový člověk, na jehož krutost, zpupnost a lakotu byly četné stížnosti, a když mu Pelopidas velmi ostře dával najevo svou nevoli, zmizel i se svou tělesnou stráží.

Pelopidas zajistil Thesalům bezpečnost před tyranem, mezi nimi samými upevnil jednotu a dal se na pochod do Makedonie, kde Ptolemaios válčil proti makedonskému králi Alexandrovi. Oba ho totiž žádali, aby mezi nimi prostředkoval, rozsoudil je a jako spojenec pomáhal tomu, komu se podle jeho mínění křivdí. Pelopidas přišel, nepřátele smířil, povolal zpět vyhnance a odvedl s sebou do Théb jako rukojmí králova bratra Filippa a třicet jiných mladých mužů z nejvznešenějších rodin. To byl pro všechny Řeky jasný důkaz toho, jak daleko sahá vliv Thébanů, opírající se o slávu jejich zbraní a důvěru v jejich spravedlnost.

Byl to týž Filippos, který později válčil s Řeky o jejich svobodu; tehdy jako hoch žil v Thébách v Pammenově domě. Proto se asi zdálo, že si vzal za vzor Epameinonda, u něhož prý snad odpozoroval rozhodnost válečníka a vojevůdce, která byla jen malou složkou velikosti tohoto muže. Avšak z jeho sebeovládání, spravedlnosti, velkodušnosti a mírnosti, které mu dodávaly opravdovou velikost, neměl Filippos ve své povaze nic, a ani nic nezískal napodobením.

27 Brzy potom si Thesalové znovu stěžovali na ferského Alexandra, že porušuje mír mezi městy. Pelopidas tam byl poslán s Isméníem jako vyslanec. Do Thesálie nevzal s sebou vojsko, s válkou nepočítal; v nutných případech by byl nucen spoléhat se jen na Thesaly.

Mezitím propukly opět nepokoje v Makedonii, protože Ptolemaios zavraždil krále a strhl vládu na sebe; přátelé zavražděného volali na pomoc Pelopida. Pelopidas byl rozhodnut zasáhnout. Protože neměl vlastní vojsko, najal si v zemi žoldnéře a s nimi ihned postupoval proti Ptolemaiovi.

Když stáli proti sobě, podplatil Ptolemaios žoldnéře a přemluvil je, aby přešli na jeho stranu, avšak bál se Pelopida pro jeho slavné jméno a vyšel mu vstříc jako mocnějšímu, vítal ho, prosil a sliboval, že bude střežit trůn pro bratry zemřelého a že přítel a nepřítel Théb bude i jeho přítelem i nepřítelem. Jako záruku dal svého syna Filippa a padesát lidí ze své družiny. Ty všechny odeslal Pelopidas do Théb.

Pelopidas byl zradou žoldnéřů pobouřen. Když se dozvěděl, že většinu peněz, ženy i děti mají ukryty ve Farsalu, domníval se, že bude pro ně dostačující trest za to, čím se proti němu provinili, jestliže jim vše odejme. Sebral malý oddíl Thesalů a přítáhl s ním k Farsalu.

Právě když tam dorazil, objevil se také ferský tyran Alexandros se svým vojskem. V domnění, že se chce ospravedlnit, šli Pelopidas a jeho lidé sami od sebe do Alexandrova tábora, ačkoli věděli, že je padouch a úkladný vrah; doufali, že jméno Théb a jejich vlastní vážnost a sláva jim zaručují bezpečnost.

Jakmile Alexandros spatřil, že přicházejí sami a beze zbraně, ihned je zajal a zmocnil se Farsalu. Poddaným nahnal hrůzu a děs, protože se domnívali, že po tak drzém bezpráví nikoho neušetří a že s lidmi a věcmi, které mu přijdou do rukou, bude zacházet tak, jako by v té chvíli docela přestal myslet na svůj život.

28 Zpráva o tom vyvolala v Thébách pobouření. Thébané vyslali ihned vojsko, ale protože se na Epameinonda pro cosi hněvali, ustanovili jiné velitele.

Mezitím dopravil tyran Pelopida do Fer a v domnění, že ho neštěstí zkrušilo a pokofilo, dovoloval nejprve komukoli, aby ho ve vězení navštívil. Když však Pelopidas dodával bědujícím obyvatelům Fer odvahy, že právě nyní bude tyran pykat za svou vinu, a Alexandrovi vzkázal, že je nerozumné den co den mučit a vraždit ubohé nevinné občany, zatímco šetří jeho, Pelopida, o němž přece dobře ví, že ho jistě potrestá, jakmile bude volný, podivil se tyran jeho hrdosti a nebojácnosti a poslal se ho zeptat: „Proč Pelopidas tak spěchá se smrtí?“ Pelopidas na to odpovéděl: „Aby ses bohům zprotivil ještě více než dosud a abys spíše zahynul.“ Nato tyran veškerý styk s Pelopidem zakázal.

Avšak Alexandrova manželka Thébé, Iasonova dcera, která od strážců slyšela o Pelopidově odvaze a hrdosti, zatoužila toho

muže spatřit a promluvit s ním. Když k němu přišla a jako žena nemohla za tohoto jeho žalostného stavu poznat velikost jeho charakteru, seznávala teprve podle vlasů a vousů, šatu a stravy, jak bídným a své slávy nedůstojným životem žije, a propukla v pláč. Pelopidas, který zprvu nevěděl, kdo ta žena je, byl udiven. Když se to dověděl, pozdravil ji jako Iasonovu dceru, neboť Iasón byl jeho důvěrný přítel. Řekla mu: „Je mi líto tvé ženy.“ Pelopidas jí na to odpověděl: „Ale mně je líto tebe, že bez pout vydržíš u Alexandra.“

Tato slova na ni hluboce zapůsobila, vždyť sama trpěla surovostí a zpupností tyрана, který nehledě k jiným neřestem zneužíval jejího nejmladšího bratra k chlapecké lásce. Proto od té doby navštěvovala Pelopida častěji, svěřovala se mu se svým vlastním utrpením a její nitro se naplňovalo hněvem, opovržením a nenávistí k Alexandrovi.

29 Thébští vůdci sice vpadli do Thesálie, ale nic nepořídili, a buď pro neschopnost anebo neúspěch se hanebně vrátili domů. Každý z nich byl potrestán pokutou deseti tisíc drachem a do Thesálie byl odeslán s vojskem Epameinondas.

Ihned byla celá Thesálie v pohybu; přispělo k tomu hlavně jméno slavného vojevůdce. Tyranově moci scházelo málo, aby byla zničena. Na jeho velitele a přátele padl strach, jeho poddaní toužili od něho odpadnout a radovali se již z toho, co brzy nastane, protože doufali, že nyní konečně na vlastní oči uvidí tyranovo potrestání.

Avšak Epameinondas kladl Pelopidovu záchranu výše než vlastní slávu. Obával se, aby Alexandros nepropadl zoufalství pro záhubu, která mu bezprostředně hrozila, a jako šelma se nevrhl na Pelopida. Proto s rozhodným úderem otálel, často měnil směr pochodu a svými přípravami a svým váháním na tyрана působil a dotíral, takže mu ani nedovolil odložit zpupnou drzost, ani ho nevydráždil k prudkému výbuchu hněvu. Epameinondas slyšel o jeho surovosti, o jeho pohrdání vším, co je čestné a spravedlivé, že dával lidí zaživa pohřbit, jiné zašit do kůže divokých kanců a medvědů a potom roztrhat poštvanými honičími psy, anebo je zabíjel kopím, města Meliboioi a Skotúsu, která s ním byla spojena přátelskou a spojeneckou smlouvou, dal během zasedání sněmu obklíčit svými žoldněři a pak dal pobít všechny zbraněschopné muže, kopí, jímž zabil svého strýce Po-

lyfrona, prohlásil za posvátné, ověncil je a obětoval mu jako bohu pod jménem Tychón. Když jednou při představení Euripidových Trójanek viděl hrát tragického herce, odešel z divadla a herci potom vzkázal, aby byl bez obav a hrál svou úlohu stejně dobře až do konce; neodešel pryč z divadla nespokojen s jeho hrou, nýbrž stydí pryč se před občany, kteří by viděli plakat nad strastmi Hekaby a Andromachy jeho — Alexandra —, který nikdy neprojevil nejmenší soucit s lidmi, které dal zavraždit.

Nyní tohoto muže vyděsil již pouhý zvuk Epameinondova jména, jeho sláva a skvělá pověst, kterou měl jako vojevůdce,

hned spadl kohoutovi pyšný hřebínek !

a Alexandros poslal k Epameinondovi posly, aby ho ospravedlnili. Avšak Epameinondas považoval za neslučitelné s charakterem Thébanů uzavírat s takovým ničemou mír a přátelství, přistoupil jedině na třicetidenní válečné příměří a vrátil se s Pelopidem a Isméníem zpět do vlasti.

30 Mezitím se Thébané dověděli, že Lakedaimoňané a Athéňané vyslali k perskému králi posly, aby s ním jednali o spojení. A tak i oni vyslali Pelopida. Jejich rozhodnutí vzhledem k jeho slávě bylo nejlepší. Neboť předně cestoval královými satrapiemi jako slavný a známý muž, protože sláva o jeho bojích s Lakedaimoňany nepronikala do Asie pomalu a postupně, nýbrž jakmile došla první překvapující zpráva o bitvě u Leukter, zvětšoval každý nový úspěch jeho slávu, která se rozšířila až do nejdlejších koutů říše. A když byl potom na královském dvoře představen satrapům a vysokým důstojníkům, s obdivem si o něm vypravovali, že je to ten muž, který vyrval Lakedaimoňanům nadvládu nad zemí i nad mořem a pod Taygetos a za Eurótu zatlačil tutěž Spartu, která teprve nedávno vedena Agésilaem začala s velikým králem válku o Susa a Ekbatana.

Artaxerxes měl z toho radost a obdivoval Pelopida pro jeho slavné jméno a vyznamenal ho počtami, protože chtěl budit dojem, že významní muži přicházejí na jeho dvůr, aby velebili jeho štěstí a vzdali mu úctu. A když ho poznal osobně a vyslechl jeho návrhy, které byly určitější než athénské a otevřenější než lakedaimonské, oblíbil si ho ještě více a po způsobu králů neskrýval úctu k tomuto muži, takže ostatní vyslanci poznali, že si král nejvíce váží Pelopida. Z Řeků, jak se zdá, prokázal největší po-

ctu Antalkidovi, a to tak, že mu poslal věnec, který měl při hostině, napuštěný drahocennou voňavkou. Tak okázalým přepychem sice Pelopida nevyznamenal, ale poslal mu vůbec nejskvělejší a nejcennější dary a přistoupil na všechny jeho požadavky, totiž aby Řekové zůstali samostatní, aby Messénie byla znova osídlena a Thébané byli uznáváni za staré přátele perského krále.

S tímto královým rozhodnutím se Pelopidas vydal na zpáteční cestu. Z darů přijal jen ty, které chápal jako projev královny přízně a laskavosti. A právě to nejvíce přitížilo ostatním vyslancům. Tak např. Timagoru odsoudili Athéňané k trestu smrti a dali ho skutečně popravit, a to plným právem, bylo-li vlastní příčinou množství darů. Timagoras totiž přinesl nejen zlato a stříbro, nýbrž také drahocenné lehátko i s otroky k obsluze, jako by takovou práci Řekové nedovedli, dále osmdesát krav i s pastýři, protože prý ze zdravotních důvodů potřeboval kravské mléko, a konečně se dal k moři donést v nosítkách; za tuto službu dostali nosiči od krále čtyři talenty. Ale jak se zdá, Athéňany nepopudilo nejvíc přijetí darů. Vždyť lid se smál, když štítonoš Epikrates, který vůbec nepopíral, že přijal od krále dary, kdysi navrhol, aby místo devíti archontů bylo voleno devět vyslanců k perskému králi z nižších a chudších vrstev, aby z darů zbohatli. Ve skutečnosti Athéňané těžce nesli naprostý úspěch Thébanů u perského dvora, protože nedovedli uvážit, oč víc platilo Pelopidovo slavné jméno než slova a řečnické umění u člověka, který dával přednost síle zbraní.

31 Tímto poselstvím si Pelopidas po svém návratu do vlasti získal lásku všech, zejména protože prosadil znovuosídlení Messény a nezávislost ostatních Řeků.

V té době se ferský tyran Alexandros dával opět víc ovládat svými špatnými vlastnostmi, zpusťoval mnoho thesalských měst a v celé achajské Fthii a Magnésii usadil posádky. Na první zprávu o Pelopidově návratu posílaly thesalské obce posly do Théb s žádostí o vojenskou pomoc pod Pelopidovým vedením.

Thébané ochotně svolili; všechno bylo rychle připraveno a také vojevůdce byl přichystán k odchodu, když najednou nastalo zatmění slunce a ve městě bylo ve dne tma. Pelopidas, který pozoroval, že tento úkaz všechny poděsil, nepovažoval za vhodné nutit vyděšené a sklíčené vojáky k odchodu a vydávat v nebez-

pečí sedm tisíc občanů, ale jen sám nabídl Thesalům své služby a proti vůli občanů se vydal na pochod se třemi sty jezdci a s žoldněři, kteří se dobrovolně přihlásili, ačkoli ho věstci od toho zrazovali. Znamení na nebi považovali za příliš vážné i pro tak slavného muže.

Pelopidas byl na Alexandra velice rozhořčen za krivdu, které se na něm kdysi dopustil; doufal podle toho, co mu vyprávěla Thébé, že nalezne jeho dům oslabený a rozvrácený. K činu jej poháněl především čestný cíl. V době, kdy Lakedaimoňané posílali sicilskému tyranu Dionýsiovi velitele a harmosty a Athéňané si dali od Alexandra vyplácet peníze a stavěli mu bronzovou sochu jako svému dobrodinci, právě tehdy hořel Pelopidas touhou a ctižádostí ukázat Řekům, že jediní Thébané vedou válku za utlačované a odstraňují v Řecku nezákonné a násilnické tyrany.

32 Vojsko shromáždil ve Farsalu a potom hned vytrhl proti Alexandrovi. Když tyran viděl, že s Pelopidem je jen tak málo Thébanů, zatímco sám má víc než dvojnásobný počet thesalských těžkooděnců, táhl mu naproti až k Thetideu. Tu kdosi Pelopidovi hlásil, že se tyran blíží s velkým vojskem. Pelopidas na to odpověděl: „Tím lépe, aspoň jich porazíme větší počet.“

Mezi oběma vojsky v krajině zvané Kynoskefalai se zvedaly vysoké, strmé pahorky a oběma stranám velmi záleželo na tom, aby je obsadily svými pěšimi jednotkami. Pelopidas poslal svou skvělou jízdu proti nepřátelským jezdcům. Jeho jízda zvítězila a pustila se za prchajícími po rovině, ale Alexandros obsadil pahorky první a zaútočil na thesalské těžkooděnce, kteří nastupovali k útoku později a chtěli dobýt pevného a výše položeného postavení. Vojáci prvních řad padli, další byli raněni, ale jejich boj byl bez úspěchu. Za této situace odvolal Pelopidas jezdce a rozkázal jim útočit na sevřené řady nepřátel, sám rychle uchopil štít a hnal se k místu, kde se bojovalo o pahorky. Prodral se zadními řadami až mezi první a vzbudil ve všech takovou odhodlanost a důvěru ve vítězství, že se i nepřátelé domnívali, že nastupují nové čerstvé síly. Dvakrát nebo třikrát útočící odrazili, ale když viděli, že jejich útoky neochabují a že jezdci se vracejí od pronásledování, ustoupili a beze spěchu se odpoutali od nepřítelů.

Pelopidas měl z návrší přehled po celém nepřátelském vojsku

a pozoroval, že sice ještě není na útěku, ale že je všude neklid a zmatek. Zastavil se, rozhlížel a hledal Alexandra. Jakmile jej spatřil na pravém křídle, jak popohání a spořádává své žoldnéře, nedovedl rozumem ovládnout svůj hněv, nýbrž při tomto pohledu vzplanul nezkrotnou pomstychtivostí a obětoval jí život i vedení boje, vyrazil daleko před ostatní, hnal se dopředu a hlasitě vyzýval tyрана na souboj. Ten se však neodvážil tuto výzvu přijmout, dal se na útěk a skryl se za svou tělesnou stráž. Z tyranových žoldnéřů byli ti, kteří se jako první utkali s Pelopidem, odrazení, někteří pod jeho ranami padli, ostatní na něho zdaleka vrhali kopí, proráželi jeho zbroj a způsobili mu těžká zranění, až Thesalové v úzkostném rozčilení seběhli z výšin a přispěchali mu na pomoc, ale Pelopidas byl již mrtev.

Jezdci, kteří se přihnali, obrátili na útěk celý šik, pronásledovali nepřátele a bili je tak, že na bojišti zůstalo víc než tři tisíce mrtvol.

33 Nebylo možno se divit, že přítomní Thébané truchlí nad Pelopidovou smrtí a nazývají jej svým otcem, zachráncem a učitelem, který je přivedl k největšímu štěstí. Thesalové a spojenci se překonávali v udělování různých poct, jaké náleží lidské velikosti, a ještě více ukazovali oddanost k tomuto muži svou bolestí. Vypravuje se, že všichni, kdo se zúčastnili této bitvy, neodložili brnění, neodstrojili koně ani si nedali obvázat ránu, když se dověděli o Pelopidově smrti, nýbrž v bojovém zápalu běželi ještě ve zbroji k mrtvému vůdci, jako by mohl vidět jejich počínání, do kruhu kolem jeho těla nakupili na hromadu nepřátelskou kořist, stříhali koním hřívy a také sami si ostříhali vlasy a vousy; potom se mnozí vrátili do stanů, ale nezapálili ohně ani nejedli; v celém táboře byl ticho a smutno, jako by nedosáhli nejdokonalějšího a největšího vítězství, nýbrž jako by byli tyranem poraženi a ztročeni.

Z měst, do nichž došla zpráva o Pelopidově smrti, vyšli hodnostáři, jinoši, chlapani a kněží s vítěznými znameními a zlatou výbrojí k uvítání pohřebního průvodu. Když měla být mrtvola pohřbena, dostavili se nejstarší muži z Thesálie a žádali Thébany, aby mohli vystrojit pohřeb oni. Jeden z nich přednesl žádost Thesalů:

„Spojenci, žádáme vás o laskavost, která v této zkoušce osudu bude pro nás nejen ctí, nýbrž i útěchou. Thesalům nebylo do-

přáno, aby mu živému poskytli čestný doprovod; Pelopidas už neuvidí zasloužená vyznamenání a pocty, které mu prokáží. Ale jestliže se budeme smět mrtvého dotknout vlastníma rukama, nebudete jistě pochybovat, že jeho smrt je větším neštěstím pro Thesaly než pro Thébany. Vy ztrácíte výtečného vojevůdce, kdežto my s ním i svobodu. Kde vezmeme odvahu žádat po vás jiného vojevůdce, když jsme vám nevrátili Pelopida?“

Thébané jejich prosbě vyhověli.

34 Nikdy nebyl žádný pohřeb vystrojen s větším leskem než Pelopidův, leč by ovšem někdo spatřoval lesk ve slonovině, ve zlatě a v purpuru jako Filistos. Ten obdivnými slovy oslavuje Dionýsiův pohřeb, který se stal teatrálním závěrem veliké tragédie, již byla jeho tyranie.

Také Alexandr Veliký po Héfaistiónově smrti dal nejen ostříhat koně, nýbrž i z hradeb odstranit cimbuří, aby také města změnila svou dřívější krásnou podobu za ošklivý a zchátralý zevnějšek a tak dávala najevo smutek. Takové rozkazy vycházejí jen od králů a jsou prováděny jen s velikým nátlakem, plodí závist k oslavovaným a nenávisť k vykonavatelům, neprokazují oddanost ani úctu, avšak stavějí na odiv barbarskou okázalost, pýchu a domyšlivost lidí, kteří vynakládají svůj nadbytek na prázdnou marnivost. Zemře-li však prostý občan v cizí zemi, vzdálen od manželky, dětí a příbuzných, a národy a města soupeří, aby mohly zemřelého ověncit a doprovodit k hrobu, aniž je někdo prosí nebo nutí, o takovém je možno říci, že dosáhl vrcholu blaženosti.

Nemá pravdu Aisópos, který říkal, že smrt šťastných není nejbolestnější, nýbrž nejblaženější, protože prý ukládá úspěchy vynikajících lidí na bezpečném místě a zamezuje změnu osudu. Lépe to vyjádřil jakýsi Sparťan. Pozdravil olympijského vítěze Diagora, který viděl na stupních olympijských vítězů stát i své syny, vnuky a zetě: „Zemři, Diagoro, na Olymp nemůžeš vystoupit.“ Avšak ani všechna olympijská a pythijská vítězství dohromady by myslím nikdo nemohl srovnat ani s jedním z Pelopidových bojů, jichž tak mnoho úspěšně vybojoval, dříve než po životě prožitém většinou ve slávě a poctách nakonec v roce, v němž potřinácté zastával úřad boiótarcha, zemřel za svobodu Thesalů hrdinskou smrtí v boji proti tyranovi.

35 Jeho smrt způsobila spojencům velikou žalost, ale součas-

ně jim přinesla ještě větší prospěch. Jakmile se totiž Thébané dověděli o Pelopidově smrti, neotáleli s pomstou a v nejkratší době vytáhli se sedmi tisíci těžkooděnců a sedmi sty jezdců pod vedením Malékida a Diogeitona. Zastihli Alexandra již pokořeného a oslabeného. Donutili ho, aby Thesalům vrátil uloupená města, dal svobodu Magnéťanům a achajským Fhtijanům a stáhl posádky, a konečně aby se zavázal přísahou, že se zúčastní vojenského tažení, kamkoli Thébané poručí.

To Thébanům stačilo. Ale ještě bych rád vypravoval o trestu, kterým Alexandra později stihli bohové za Pelopidovu smrt. Jeho manželce Thébě, jak už jsem se zmínil, již dříve Pelopidas vysvětlil, aby se nebála vnějšího lesku ani moci opřené o ozbrojenou stráž. Později, bojíc se mužovy věrolomnosti a nenávidíc jeho surovost, připravila Thébě se svými třemi bratry Tisifonem, Pythoem a Lykofronem spiknutí a provedla je takto.

Větší část tyranova paláce střežily v noci strážce; v ložnici, v níž obyčejně spali a která byla v horním patře, hlídal na řetěze uvázaný pes, štěkající zuřivě na každého kromě nich a otroka, který jej krmil. Když nyní nastal vhodný čas k útoku, Thébě ukryla bratry ve dne v nějaké místnosti nablízku, šla jako obvykle k Alexandrovi, který již spal, za chvíli opět vyšla a poručila otroku, aby psa vyvedl ven, protože pán nechce být ve spánku rušen. Potom rozprostřela po schodech vlněné pokrývky, aby kroky mladých mužů nebylo slyšet. Nyní přivedla bratry ozbrojené mečem nahoru, nechala je stát přede dveřmi a sama vstoupila do ložnice, odstranila meč, který visel nad Alexandrovou hlavou, a ukázala jim jej na důkaz, že muž spí tvrdým spánkem. Mladí muži se v tom okamžiku zalekli a váhali. Teprve když je Thébě kárala a v hněvu zapřísahala, zastyděli se a zároveň dostali strach, dali se zavést dovnitř a rozestavit kolem lože; přitom Thébě držela světlo. Jeden mu silně stiskl nohy, druhý ho chytil za vlasy a otočil mu hlavu a třetí mu mečem zasadil smrtelnou ránu.

Jeho rychlá smrt byla snad také pro něho lehčí, než si jako tyran zasloužil. Ale v tom, že byl jediný anebo první tyran, který zahynul rukou vlastní ženy, a v tom, jak jeho mrtvola byla zhanobena obyvateli Fer, kteří ji vlekli po ulicích a šlapali po ní, v tom, jak se zdá, dosáhl za své činy spravedlivé odplaty.

Marcellus

1 Marcus Claudius, který byl v Římě pětkrát konzulem, byl prý syn Marka Claudia a podle Poseidóniovzy zprávy první z té rodiny dostal příjmení Marcellus, což znamená bojovný. Zkušeností se totiž stal vynikajícím válečníkem; vynikal tělesnou silou, měl pádnou ruku a byl bojovné povahy. Jeho nespoutaná hrdost a odvaha plně vynikala jen v boji, kdežto jinak byl Marcellus mírný a laskavý, nadšený ctitel a obdivovatel řecké vzdělanosti a výmluvnosti; pro nedostatek volného času však nepokročil ve svých cvičeních a studiích, jak si přál. Jestliže některým lidem, jak říká Homér,

*od mládí stanovil Zeus až do stáří obtížné boje
pořád na sebe brát,*

pak to byli přední Římané, kteří bojovali v mladých letech s Kartagiňany o Sicílii, v mužném věku s Galy o samu Itálii a ještě ve stáří se znova octli ve válce s Hannibalem a Kartagiňany, aniž se na rozdíl od římského lidu mohli pro stáří dočkat odpočinku od vojenské služby, protože pro svůj urozený původ a pro statečnost byli trvale povoláváni k velení na válečných výpravách.

2 Marcellus ovládal a podle okolností uplatňoval každý způsob boje, nejvíce však překonával sám sebe v soubojích. Před žádnou výzvou neuhnul a zabil každého, kdo ho vyzval k boji. Na Sicílii zachránil svého bratra Otacilia z nebezpečí života tak, že jej kryl štítem a pobil všechny, kteří na něho útočili. Za to dostal od vůdců již jako mladý muž věnce a čestné dary. A když dalšími činy rostla jeho sláva, zvolil jej lid kurulským aedilem a kněžstvem augurem. To je kněžská hodnost, již byl zákonem svěřen především dozor nad věštěním z letu ptáků.

Jako aedil byl nucen podat žalobu týkající se nepříjemné záležitosti. Měl totiž syna stejného jména, který byl velmi krásný a pro bezúhonné mravy a vzdělání požíval obdivu a vážnosti v celém městě. Tomu činil Marcellův kolega v úřadě, Capitolinus, rozmařilý a drzý člověk, milostné návrhy. Chlapec jeho svá-